

UNDERSVINGS
MINISTERIET

Sikkerhed og kriseberedskab

*– råd og vejledning til skoler
og uddannelsesinstitutioner*

Undervisningsministeriets håndbogsserie nr. 51 – 2009

Forord

Med baggrund i de tragiske skoleskyderier i Finland og Tyskland har Undervisningsministeriet haft drøftelser med uddannelsessektoren om, hvordan de danske uddannelsesinstitutioner kan forebygge og håndtere en sådan sikkerhedsrisiko.

I henhold til Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø er danske uddannelsesinstitutioner i dag forpligtet til at sikre et sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt undervisningsmiljø, hvilket også omfatter uddannelsesstedets psykiske og æstetiske miljø. Uddannelsessektoren har i den forbindelse efterspurg en dialog om, hvordan der kan forebygges mod, at bevæbnede overfald finder sted på en uddannelsesinstitution, og hvordan en sådan situation kan håndteres, hvis den eventuelt skulle opstå.

Undervisningsministeriet har derfor i samarbejde med bestyrelses- og lederforeningerne for landets selv- ejende uddannelsesinstitutioner,

KL (Kommunernes Landsforening), Rigspolitiet og Dansk Center for Undervisningsmiljø udarbejdet denne internetpublikation med råd og vejledning om sikkerhed og kriseberedskab. Publikationen indeholder råd om og anbefalinger til, hvordan uddannelsesinstitutioner kan forebygge og håndtere forskellige former for ulykker og sikkerhedsrisici, herunder et bevæbnet overfald.

Det er hensigten, at uddannelsesinstitutionerne kan hente inspiration i publikationen og anvende den som tjekliste, når de lokalt udmønter egne forebyggelsesplaner og kriseberedskaber – og dermed bidrage til at bevare et sikkert undervisningsmiljø, som der er lovgivet om.

Med venlig hilsen

Per Hansen
Afdelingschef
Undervisningsministeriet
August 2009

Titel:	Sikkerhed og kriseberedskab
Undertitel:	- råd og vejledning til skoler og uddannelsesinstitutioner
Noter:	Publikationens indhold er en redigeret udgave af notatet "Forebyggelse og håndtering af ulykkes- og sikkerhedsrisici på danske uddannelsesinstitutioner", som er udsendt til institutionerne i juni 2009
Serie:	Publikationen indgår i Undervisningsministeriets håndbogsserie som nummer 51 - 2009
Udgiver:	Undervisningsministeriet, Institutionsstyrelsen
Institution:	Undervisningsministeriet
Copyright:	Undervisningsministeriet
Artikelredaktion:	Lisbeth Bang Thorsen, Hong Quang Ha og Pushpinder Mann, Undervisningsministeriet, Institutionsstyrelsen
Serieredaktion og produktion:	Werner Hedegaard, Undervisningsministeriet, Kommunikationsenheden
Andre bidragydere:	Bysted (Grafisk tilrettelægning, forside), Colourbox og Lars Skaaning (Fotos), Pohl Data (Web)
Emneord:	Skoleskyderi, sikkerhed, kriseberedskab, undervisningsmiljø
Resumé:	Publikationen indeholder råd og vejledning om, hvordan uddannelsesinstitutioner kan forebygge og håndtere forskellige former for ulykker og sikkerhedsrisici, herunder bevæbnede overfald
Sprog:	Dansk
URL:	www.uvm.dk/sikkerhed
Den elektroniske udgaves ISBN:	978-87-603-2823-7
Den trykte udgaves ISBN:	Publikationen findes kun i elektronisk format
Pris for den elektroniske udgave:	0 DKK
Version:	1.0
Versionsdato:	2009-
Publikationsstandard nummer:	2,0
Formater:	html, pdf

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til Kommunikationsenheden i Undervisningsministeriet, telefon 33 92 50 57 eller e-mail: pub@uvm.dk

Indhold

Forord	3
1. Indledning	6
2. Resumé	7
3. Lovgrundlag	9
4. Den forebyggende indsats mod udviklingen af voldelig og kriminel adfærd	10
Prioritér et godt undervisningsmiljø - herunder elevernes og de studerendes trivsel	11
Identificering af et usundt undervisningsmiljø samt elever og studerende med problemer	12
Opbygning af en hensigtsmæssig infrastruktur	13
Indikationer på et usundt undervisningsmiljø, usædvanlig adfærd og andre faresignaler	14
Reaktioner på mistrivsel, dårligt undervisningsmiljø og andre faresignaler	16
5. Udmøntningen af kriseberedskaber og indsatsen efter en ulykke eller krisesituation	18
Overordnet for udmøntningen af kriseberedskaber	18
Spot en hændelse og reager	20
Alarmering	20
Sikring af hensigtsmæssig adfærd under en krisesituation	21
Indsatsen efter en ulykke eller krisesituation	23
6. Oversigt over relevante eksisterende tiltag, myndigheder og organisationer	26
Samarbejdet mellem politi, de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien (PSP)	26
Samarbejdet mellem skole, socialforvaltningen og politi (SSP)	27
Frivillige og andre relevante organisationer	27
Bilag: Vejledning om tavshedspligtsregler	29
Undervisningsministeriets håndbogsserie	31

1 Indledning

Sikringen af et godt og sikkert undervisningsmiljø er helt centralt, når uddannelsesinstitutioner skal forebygge mod ulykker og krisesituationer, idet et godt undervisningsmiljø kan medvirke til at forhindre eller begrænse unødvendige kriser og konflikter. Det følger af undervisningsmiljøloven¹, at elever og studerende har ret til et sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt undervisningsmiljø.

Nærværende vejledning har særlig fokus på sikkerhedsspørgsmål. Vejledningen indeholder retningslinjer for og anbefalinger til, hvordan uddannelsesinstitutionerne kan forebygge og håndtere forskellige ulykker og kriser. Vejledningen skal således virke som inspirationsmateriale og tjekliste for uddannelsesinstitutionerne. Det er vigtigt at påpege, at de givne anbefalinger, herunder eksem-

plerne, er udtryk for nogle generelle retningslinjer, som kræver lokal tilpasning ved den enkelte uddannelsesinstitution. Vejledningen skal derfor ikke betragtes som en udtømmende opregning af mulige forebyggelses- og håndteringsmetoder af forskellige ulykker og krisesituationer. Det er op til den enkelte uddannelsesinstitution at arbejde målrettet med en forebyggelsesindsats og sikre et kriseberedskab, som er tilpasset de lokale forhold.

Med baggrund i de tragiske skoleskyderier i Finland og en indledende meningstilkendegivelse fra lederforeningerne tog Undervisningsministeriet i foråret 2009 initiativ til at drøfte problemstillingen i forbindelse med skoleskyderier med uddannelsessektoren, for at sikre at uddannelsesinstitutionerne har de nødvendige

værktøjer og metoder til rådighed til at sikre elevernes ret til et sikkert undervisningsmiljø.

Skoleskyderier er meget sjældne i nordisk sammenhæng, og i Danmark har der alene været ét tilfælde af skoleskyderi, nemlig i 1994, hvor en mandlig studerende dræbte to personer i en kantine på Aarhus Universitet.

Drøftelserne mundede ud i, at Partnerskabet for ledelse, der er Undervisningsministeriets samarbejde med bestyrelses- og lederforeningerne for landets selvejende uddannelsesinstitutioner om ledelsesmæssige spørgsmål, besluttede sig for at nedsætte to arbejdsgrupper². Ud over at diskutere spørgsmålet om skoleskyderier skulle arbejdsgrupperne tillige se generelt på sikkerheden på danske uddannelsesinstitutioner. Den ene

arbejdsgruppe har beskæftiget sig med den forebyggende indsats over for udviklingen af voldelig og kriminel adfærd, mens den anden arbejdsgruppe har beskæftiget sig med udmøntningen af kriseberedskab, samt indsatsen efter en ulykke eller anden hændelse har fundet sted. Arbejdsgrupperne, der mødtes to gange i løbet af foråret 2009, har i fællesskab udarbejdet nærværende vejledning, og Partnerskabet for ledelse har ved et fællesmøde i juni 2009 anbefalet dens udsendelse.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 166 af 14. marts 2001 om elevers og studerendes undervisningsmiljø.

² Arbejdsgrupperne bestod af repræsentanter fra Undervisningsministeriet, Rigspolitiet, KL (Kommunernes Landsforening), Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM), Private Gymnasier & Studenterkurser, Danske Erhvervsskoler, Danske Landbrugsskoler, Lederforeningen for VUC, SOSU-lederforeningen, Produktionsskoleforeningen, Gymnasieskolernes Rektorforening og Professionshøjskolernes Rektorkollegium.

2 Resumé

Nærværende publikation er tænkt som et værktøj, når der skal arbejdes med sikkerheden på de enkelte uddannelsesinstitutioner. Der er stor forskel på de enkelte uddannelsesinstitutioner, hvad angår aldersgruppe, institutionernes beliggenhed og indretning, underviserens ansvar og forhold til de studerende. Det er derfor vigtigt, at uddannelsesinstitutionerne hver især udarbejder nogle retningslinjer, der er tilpasset de lokale forhold. Det er denne publikations formål at vejlede og inspirere hertil.

Første del af vejledningen handler om, hvordan uddannelsesinstitutionerne kan forebygge mod, at ulykker sker eller kriser indtræffer. Den anden del omhandler uddannelsesinstitutionernes håndtering af situationen, når en ulykke er sket eller en krise er indtrådt, samt

den efterfølgende indsats efter at en ulykke er sket eller en krise er overstået.

Kriser og konflikter skyldes ofte, at børn, unge eller voksne har problemer, hvorfor det er nødvendigt, at uddannelsesinstitutionerne aktivt bestræber sig på at sikre et godt undervisningsmiljø på uddannelsesstedet, så alle elever og studerende føler sig trygge og trives. Uddannelsesinstitutionerne skal være bevidste om deres ansvar for elevernes og de studerendes trivsel og sørge for, at de enkelte undervisere og andre ansatte er klædt på til opgaven vedrørende den forebyggende indsats. Dette sikres blandt andet ved at gøre de ansatte opmærksomme på, hvilke faresignaler de skal være på udkig efter hos eleverne og de studerende, samt vejlede dem i, hvordan de skal reagere, når de opfanger sådanne signaler.

Priorité et godt undervisningsmiljø, herunder elevernes og de studerendes trivsel

Anbefalingerne i første del af vejledningen er illustreret i figur 1.

Figur 1: Oversigt over anbefalinger i forhold til den forebyggende indsats over for udviklingen af voldelig og kriminel adfærd:

Forøg sandsynligheden for at identificere mistrivsel, usunde undervisningsmiljøer og elever og studerende med problemer:

- I. Opbyg en infrastruktur
- II. Benyt indikatorer til at skærpe opmærksomhed

Reager over for den pågældende og tag kontakt til relevante myndigheder

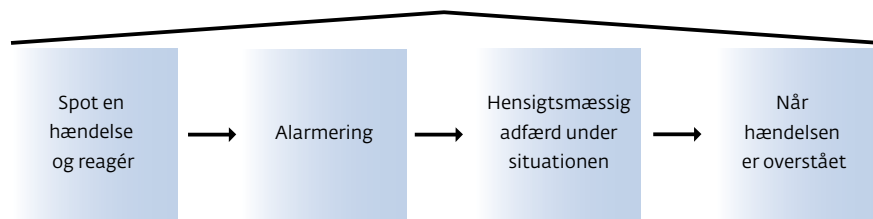
Den anden del af vejledningen skal hjælpe uddannelsesinstitutionerne med at udmønte et lokalt kriseberedskab. Under hensyn til hvilke tekniske installationer og værktøjer institutionen er i besiddelse af eller kan anskaffe sig, skal der blandt andet udarbejdes retningslinjer for, hvordan der skal reageres, når en ulykke eller krise er indtrådt, hvem der skal tilkalde hjælp, hvordan der skal tilkaldes hjælp, hvordan eleverne og de studerende skal alarmeres, og hvordan skaden kan begrænses mest muligt. Det er i den forbindelse vigtigt, at der er nogle klare og enkle retningslinjer for de

ansatte, så de ved, hvilket ansvar der påhviler dem og hvordan de hver især skal handle i en konkret situation.

Sidst, men ikke mindst skal uddannelsesinstitutionen have gjort sig nogle overvejelser om det videre forløb, efter at en ulykke/krise har fundet sted. Der skal blandt andet sørges for, at elever, studerende, forældre og andre berørte informeres herom, og at disse modtager den nødvendige krisehjælp. Relevante myndigheder skal underrettes, og kriseberedskabet skal evalueres.

Overordnet om udmøntningen af lokale kriseberedskaber:

Prioritér arbejdsprocessen i forbindelse med udmøntningen og benyt anbefalingerne som tjekliste

Når uddannelsesinstitutionerne arbejder med det forebyggende arbejde og opbygning af et kriseberedskab, vil det være hensigtsmæssigt at samarbejde med relevante fagfolk og myndigheder. Det vil for eksempel være politiet, andre uddannelsesinstitutioner, psykiatrien, de sociale

myndigheder, kommunen og frivillige hjælpeorganisationer. På denne måde sikres en kvalificeret og sammenhængende indsats i arbejdet med sikkerheden på uddannelsesinstitutionerne.

Anbefalingerne i anden del af vejledningen er illustreret i figur 2.

Figur 2: Oversigt over anbefalingerne knyttet til udmøntningen af kriseberedskaber struktureret efter faserne i en ulykkes- eller krisesituation:

3

Lovgrundlag

Uddannelsesinstitutionerne i Danmark er i dag forpligtet til at forebygge og håndtere ulykker og krisesituationer på uddannelsesstedet.

Undervisningsmiljøloven udgør det lovmæssige og forpligtende grundlag, der skal sikre elevens ret til et sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt miljø³. Dette fremgår af lovens § 1, stk. 1:

§ 1. Elever, studerende og andre deltagere i offentlig og privat undervisning har ret til et godt undervisningsmiljø, således at undervisningen kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Undervisningsmiljøet på skoler og uddannelsesinstitutioner (uddannelsessteder) skal fremme deltagernes muligheder for udvikling og læring og omfatter derfor også uddannelsesstedets psykiske og æstetiske miljø.

Det er ledelsen på den enkelte uddannelsesinstitution, der har ansvaret for

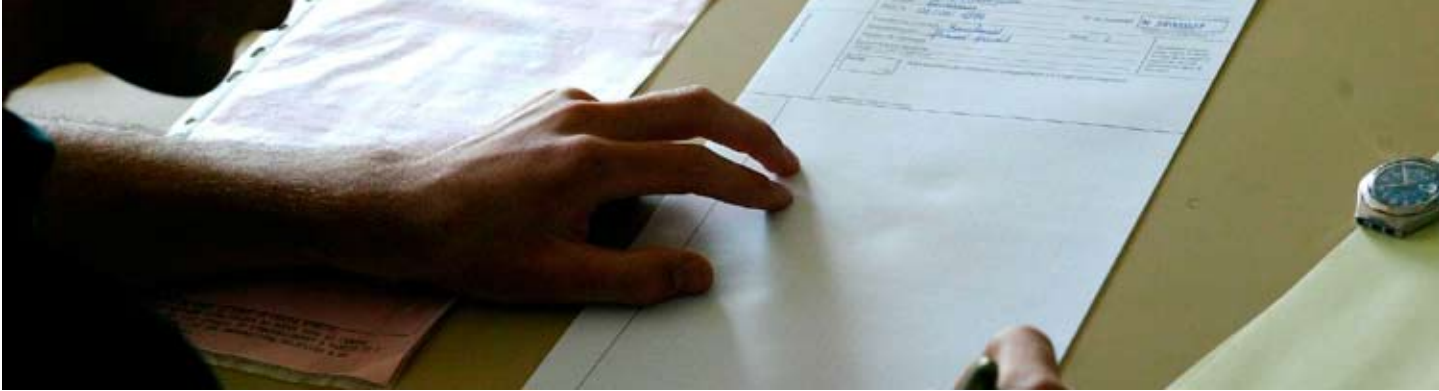
at sikre et godt undervisningsmiljø. Elever skal samarbejde om og medvirke til at opretholde et godt undervisningsmiljø, hvilket blandt andet fremgår af loven § 4, stk. 1, og stk. 2:

§ 4. Elever, studerende og andre deltagere har ret til at vælge undervisningsmiljørepræsentanter til at varetage deres interesser over for uddannelsesstedets ledelse med hensyn til opfyldelse af bestemmelserne i

§ 1. Uddannelsesstedets ledelse kan tillade, at elever og studerende m.fl. tillægges mere vidtgående indflydelse på undervisningsstedets undervisningsmiljø.

Stk. 2. Eleverne m.fl. kan vælge to repræsentanter til hver sikkerhedsgruppe, der er dannet på uddannelsesstedet i henhold til lov om arbejdsmiljø, og som beskæftiger sig med spørgsmål af betydning for undervisningsmiljøet.

Derudover er et uddannelsessted forpligtet til at udarbejde en skriftlig

undervisningsmiljøvurdering af sikkerheds- og sundhedsforholdene samt forholdene vedrørende det psykiske og æstetiske miljø på uddannelsesstedet. Undervisningsmiljøvurderingen skal revideres, når der sker ændringer af betydning, dog mindst hvert tredje år. Det følger af lovens § 7, at undervisningsmiljøvurderingen skal indeholde følgende elementer:

- 1) Kortlægning af uddannelsesstedets fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø.
- 2) Beskrivelse og vurdering af eventuelle undervisningsmiljøproblemer.
- 3) Udarbejdelse af en handlingsplan, hvor det fremgår, i hvilken takt og rækkefølge de konstaterede problemer skal løses.
- 4) Forslag til retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen.

Undervisningsmiljøvurderingen skal være tilgængelig for elever og andre interesserede. Dansk Center for Undervisningsmiljø stiller værktøjer til rådighed for uddannelsesstedernes arbejde med undervisningsmiljøet. Materialet er tilgængeligt fra www.dcum.dk.

³ Der er dog visse uddannelser, som er fritaget fra loven, jf. lovens § 1, stk. 4. Det er blandt andet militærets uddannelser samt nogle uddannelser inden for søfart og fiskeri.

4

Den forebyggende indsats mod udviklingen af voldelig og kriminel adfærd

Indsatsen mod hærværk, vold og anden skade på personer og bygninger forudsætter en forebyggende indsats mod udviklingen af voldelig og kriminel adfærd blandt børn og unge. Hærværk og vold skyldes ofte, at barnet og den unge har problemer, hvorfor der skal sikres gode rammer for deres trivsel. En forebyggende indsats skal grundlæggende betragtes som en generel samfundsmæssig opgave, hvilket kræver, at alle væsentlige aktører og institutioner hjælper til med at vedligeholde og forbedre de gode rammer for trivsel.

Undervisere på uddannelsesinstitutionerne har qua deres daglige omgang med elever og de studerende mulighed

for et særligt indblik i elevers og de studerendes trivsel og sociale relationer. Dette muliggør en tidlig og effektiv forebyggende indsats over for de elever og studerende, som ikke trives eller har andre problemer. Familie, venner, sociale myndigheder og andre ansatte på uddannelsesinstitutionerne, for eksempel sundhedsplejersker, skal tillige aktivt bidrage hertil.

I det følgende er der opstillet nogle generelle retningslinjer for og anbefalinger om, hvordan ansatte på uddannelsesinstitutionerne kan identificere og håndtere faresignaler eller anden faretruende adfærd. Anbefalingerne er struktureret efter nedenstående oversigt:

Prioritéer et godt undervisningsmiljø, herunder elevernes og de studerendes trivsel

Forøg sandsynligheden for at identificere mistrivsel, usunde undervisningsmiljøer og elever og studerende med problemer:

- I. Opbyg en infrastruktur
- II. Benyt indikatorer til at skærpe opmærksomhed

Reager over for den pågældende og tag kontakt til relevante myndigheder

Priorité et godt undervisningsmiljø – herunder elevernes og de studerendes trivsel

Sikringen af et godt og sikkert undervisningsmiljø er helt centralt, når uddannelsesinstitutioner vil forebygge ulykker og krisesituationer, idet et godt undervisningsmiljø kan medvirke til at forhindre og begrænse unødvendige kriser og konflikter, herunder mobning, social isolation og eksklusion fra fællesskabet. Uddannelsesinstitutionerne har et godt udgangspunkt i forhold til at yde en præventiv indsats over for udviklingen af voldelig og kriminel adfærd, da de fleste børn og unge i Danmark har haft eller stadig har en tilknytning til uddannelsessystemet. Derudover kan et godt undervisningsmiljø være med til at højne kvaliteten af undervisningen, motivationen for gennemførelse, den generelle trivsel og det faglige miljø.

Der er mange holdninger til, hvad et godt undervisningsmiljø indebærer, og hvordan dette kan skabes. Det er op til den enkelte uddannelsesinstitution at vurdere, hvordan man lokalt vil skabe et godt undervisningsmiljø, som både er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. I det følgende gives der gode råd om, hvad skolerne bør have fokus på:

- Kontinuerligt og systematisk fokus på det fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø.
- Rummelighed. Der skal være plads til forskellige typer af elever og

studerende, hvilket betyder, at de skal føle, at de bliver lyttet til, at de bliver taget alvorligt og at de frit kan ytre sig. Eleverne og de studerende vil således opleve, at de bliver anerkendt, og de vil føle, at de er en del af et fællesskab.

- Understøttelse af et godt socialt miljø, der fremmer gensidig respekt og dannelse af tætte sociale relationer.
- Demokrati. Forudsætningen for et godt undervisningsmiljø er en demokratisk tilgang bestående af dialog og inddragelse, rettigheder og pligter for den enkelte.
- Organisering af et nødvendigt samarbejde mellem bestyrelse, ledelse, personale, elever, studerende og eksterne parter (for eksempel brandmyndigheder, politi, socialrådgivere, psykologer, sundhedsinstitutioner, vejledningsmyndigheder mv.).

Eksempel 1: En uddannelsesinstitution har i forbindelse med udarbejdelsen af den lovpligtige undervisningsmiljøvurdering benyttet sig af en spørgeskemaundersøgelse, der blandt andet skal afdække det psykiske undervisningsmiljø på uddannelsesstedet. Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen, at nogle af eleverne føler sig mobbet, og at andre elever har bemærket, at der er nogle elever, som står uden for det sociale fællesskab.

Uddannelsesinstitutionen ønsker at forbedre det psykiske miljø på uddannelsesstedet og udarbejder i forlængelse heraf en trivsels- og antimobbestrategi.

Eksempel 2: En uddannelsesinstitution udarbejder hvert år en handleplan, der blandt andet evaluerer de målsætninger, som institutionen havde det forrige år samt definerer nye målsætninger for det kommende skoleår. Handleplanen omhandler uddannelsesinstitutionen som en organisation i sin helhed, herunder elevernes trivsel, samarbejdet underviserne imellem og mellem undervisere og de studerende.

- Sammenhæng mellem undervisningsmiljøarbejdet og det øvrige sikkerhedsarbejde på uddannelsesstedet.

Når den enkelte uddannelsesinstitution arbejder med sikringen af et godt undervisningsmiljø, kan den hente inspiration i de vejledninger, værktøjer og andet materiale, som Dansk Center for Undervisningsmiljø har lagt ud på deres hjemmeside ⁴.

Opmærksomheden skal henledes på, at tilstedeværelsen af et godt undervisningsmiljø ikke er en garanti for, at der ikke findes elever på uddannelsesstedet, som mistrives eller som kan udgøre potentielle sikkerhedstrusler. Alle uddannelsesinstitutionerne bør derfor være opmærksomme på eventuelle elever med alvorlige problemer, jævnfør næste afsnit.

⁴ www.dcum.dk

Identificering af et usundt undervisningsmiljø samt elever og studerende med problemer

Trivsel i undervisningsmiljøet handler om mange forskellige faktorer, relationer og komplekse processer, herunder kulturelle, sociale, psykologiske og læringsmæssige processer. Den sociale virkelighed er under konstant forandring, og den kan opleves fra forskellige individuelle vinkler. Der kan således være adskillige årsager til et socialt og psykisk usundt undervisningsmiljø.

Mistrivsel og usunde fællesskaber kan være vanskelige at identificere, og det kan være svært at få øje på elever og studerende med alvorlige problemer. Det er derfor vigtigt, at uddannelsesinstitutionerne er opmærksomme på potentielle faresignaler, og at der gribes ind på et tidligt tidspunkt, idet det ofte vil være den bedste mulighed for at forebygge en eventuel fremtidig hændelse. Uddannelsesinstitutionen skal derfor udvikle retningslinjer og klare regler for, hvordan de ansatte skal identificere og reagere på tegn på mistrivsel.

I det følgende beskrives to tilgange til, hvordan uddannelsesinstitutioner kan øge deres muligheder for at opfange tegn på mistrivsel, elever og studerende med alvorlige problemer og et usundt undervisningsmiljø i øvrigt. Det anbefales, at begge tilgange

benyttes for at øge sandsynligheden for, at uddannelsesinstitutionen i god tid kan spotte og takle problematiske forhold.

Den første tilgang er *strukturel* og indebærer, at uddannelsesinstitutionen udvikler en hensigtsmæssig infrastruktur, der kan opsamle vigtige informationer og faresignaler samt tilvejebringe støtte og hjælp til den enkelte elev og studerende tilpasset dennes behov. Dette vil blive uddybet i afsnittet *Opbygning af en hensigtsmæssig infrastruktur*.

Den anden tilgang, som vil blive belyst i afsnittet *Indikationer på et usundt undervisningsmiljø, usædvanlig adfærd og andre faresignaler*, sætter fokus på *aktørerne*. De enkelte undervisere, uddannelses- og erhvervsvejledere og andre ansatte på uddannelsesinstitutionen skal således være opmærksomme på et usundt undervisningsmiljø, faresignaler og anden usædvanlig adfærd, som bør give anledning til reaktion og handling.

Opbygning af en hensigtsmæssig infrastruktur

Informationer, om at en elev har problemer, skal ofte opfattes som en brik i et større puslespil. For at "stykke puslespillet sammen" er det nødvendigt, at der er opbygget en infrastruktur på institutionen, som kan bidrage til at give et helhedsorienteret billede af den pågældende elevs situation samt sikre, at vedkommende modtager rettidig hjælp. Nedenfor gives anbefalinger til, hvordan en sådan infrastruktur kan opbygges og styrkes.

- Opbygning af en infrastruktur, som ud over andre formål (for eksempel formindske frafald, uddannelsesvejledning m.m.), kan opfange og håndtere elever med alvorlige problemer.

- Organisering af personale og opgavefordeling: Uddannelsesinstitutionerne skal undersøge og sikre, at den eksisterende interne organisering af underviserstab, vejledere, mentorer mv. kan opfange og støtte elever med alvorlige problemer.
- Værktøjer og metoder: Det er hensigtsmæssigt, at der anvendes flere forskellige værktøjer og metoder til at opfange tegn på et usundt undervisningsmiljø, faresignaler og anden usædvanlig adfærd. Det kan eksempelvis ske ved spørgeskemaundersøgelser, registrering af fremmøde og opgaveaflevering, forældremøder, diskussioner i klassen, undervisningsmiljøvurderingen m.m.

- Dialog: Der skal være mulighed for, at eleverne og de studerende i fortrolighed kan henvende sig til en person med deres problemer. Generelt forudsættes en kontakt og dialog mellem de enkelte elever/studerende og ansatte på uddannelsesinstitutionen, så det er muligt at gribe ind på et tidligt tidspunkt.
- Eksternt netværk: Uddannelsesinstitutionen kan med fordel etablere eller udbygge et eksternt netværk bestående af politi, sociale myndigheder, andre skoler og lokale hjælpeorganisationer. En række institutioner har endvidere etableret frivillige abonnementsordninger med private psykologer, hvilket giver mulighed for en hurtig indsats.

Eksempel 3: En uddannelsesinstitution har valgt at organisere sine undervisere i team, således at underviserne for tre-fire klasser jævnligt mødes for at diskutere det faglige indhold i undervisningen samt eventuelle studerende med sociale eller psykiske problemer. Underviserne har daglig kontakt med de studerende og følger dem i to år. Til hvert underviserteam er der tilknyttet to-tre uddannelsesguider/kontaktundervisere, som coacher de studerende og forsøger at være tæt på dem, herunder om forhold der ikke er faglige. Derudover er der tilknyttet en uddannelses- og erhvervsvejleder til hvert underviserteam.

Eksempel 4: En uddannelsesinstitution har en omfattende registrering af fremmøde og opgaveafleveringspligt. Hermed opfanges elever, der begynder at falde bagud. Derudover har uddannelsesstedet et underviserteam og en studievejledningsordning og har frivilligt tilknyttet en psykologordning, så elever med faglige/sociale/psykiske problemer sikres en støtte og hjælp svarende til deres behov.

Indikationer på et usundt undervisningsmiljø, usædvanlig adfærd og andre faresignaler

I det følgende er der opstillet en række indikatorer, der med forsigtighed kan betragtes som mulige tegn på et usundt socialt fællesskab. Listen af indikatorer er ikke udtømmende.

- Indikatorer på et usundt undervisningsmiljø kan være:
 - Unødig meget uro
 - Stærke negative relationer
 - Uforløste konflikter
 - Bekymrende fraværs mønstre
 - Manglende respekt, en dårlig omgangstone, negativt og grænseoverskridende sprog og manglende lydhørhed. Omvendt kan der også være tale om elever, der er tavse, som eventuel følges og gøres til syndebukke.

Yderligere er der opstillet nogle indikatorer, der kan pege i retning af, hvornår elever og studerende potentielt kan udgøre en sikkerhedstrussel mod uddannelsesinstitutionen⁵. Indikatorerne er udarbejdet med baggrund i tidligere tilfælde af skoleskyderier i andre lande. Erfaringerne er, at skoleskyderier sjældent er impulsive handlinger, men at der ofte går en planlægningsproces forud for

gerningen. Vedkommende vil ofte have udvist et bekymrende adfærdsmønster op til handlingen, og i nogle tilfælde vil andre have haft kendskab til vedkommendes planer. Det er derfor helt afgørende, at uddannelsesinstitutionerne kan spotte og reagere på kendskab til mistænkelige ytringer, våbenfund, bekymrende adfærd m.m. Gerningsmanden har som hovedregel været en yngre mand. Kønsaspektet bør dog ikke mindske opmærksomheden på piger/kvinder, som de følgende indikatorer passer på.

- Grundlæggende indikator: **social udstødelse.**
 - Oplevelsen af manglende anerkendelse fra skolekammerater, undervisere eller familie.
 - Den pågældende opleves som ensom, indelukket, anderledes, umoden, aggressiv, narcissistisk eller psykisk uligevægtig.
 - Mobning og/eller andre personlige nederlag på uddannelsesstedet.
 - Vedkommende kan have "venner", men der er ofte tale om overfladiske bekendtskaber uden tætte relationer, eller der kan være tale om, at "vennerne" nærmere er at betragte som medsammensvorne i et bekymrende fællesskab isoleret fra det øvrige sociale fællesskab.

- Andre indikatorer:
 - Udtryk for had og foragt for en eller flere personer, navnlig nuværende eller tidligere skolekammerater og/eller undervisere. Dette kan for eksempel finde sted i chatrum, breve, mundtligt mv.
 - Vedkommende har tidligere givet udtryk for at ville begå eller har forsøgt at begå selvmord. Selvmord er særligt bekymrende, hvis den pågældende har en trang til udadvendt destruktion og virker som indestængt aggressiv, jævnfør ovenstående indikator.
 - Et eller flere afbrudte uddannelsesforløb.
 - Direkte trusler mod nuværende eller tidligere skolekammerater og/eller undervisere.
 - Psykiske lidelser, hvor der muligvis foreligger en diagnose. Der kan være tale om ét eller flere afbrudte behandlingsforløb.
 - En overdreven interesse for skydevåben eller vold (computer-spil, film mv.).
 - Fund af skydevåben eller mulig adgang til våben.
 - Voldelig adfærd og mangel på empati eller impulskontrol.
 - Påklædning (ændring af påklædning til for eksempel militæruniform eller lignende).
 - Glorificering af tidligere skoleskydere, herunder udtryk for at den pågældende vil gå i samme fodspor.

Det vil altid være et skøn, om en konkret person, der opfylder én eller flere af ovenstående indikatorer, udgør en sikkerhedstrussel. Det generelle råd er dog, at jo flere indikatorer, der er til stede, jo større er behovet for at reagere.

⁵ Der kan også være tale om tidligere elever, som ikke længere er tilknyttet uddannelsesinstitutionen. Det vigtigste er dog, at uddannelsesinstitutionen på et tidspunkt har været i kontakt med vedkommende og derfor har en mulighed for at yde en præventiv indsats i forhold til denne.

Reaktioner på mistriivsel, dårligt undervisningsmiljø og andre faresignaler

Når uddannelsesstedet identificerer udpræget mistriivsel, et dårligt undervisningsmiljø, usædvanlig adfærd eller andre faresignaler, skal der reageres på dette. Er der tale om, at en elev eller studerende ikke trives eller udviser en usædvanlig adfærd, er det vigtigt, at en ansat tager initiativ til at starte en dialog med den pågældende elev. Her kan det være en fordel, at uddannelsesinstitutionens daglige ledelse i samråd med de enkelte faglærere, uddannelses- og erhvervsvejledere og andre ansatte beslutter, hvem der i den pågældende situation er mest kompetent til at føre en sådan samtale. Herudover skal rammen for samtalen fastlægges. Det vil sige, at det på forhånd skal gøres klart, hvilken form for samtale der er tale om, og hvad eleven eller den studerende skal konfronteres med.

Såfremt en elev, studerende eller underviser får kendskab til oplysninger, der tyder på, at eleven eller den studerende er i alvorlige problemer eller udgør en

potentiel sikkerhedstrussel, skal ledelsen eller relevante fagpersoner og myndigheder straks kontaktes med henblik på at få afdækket den pågældendes behov for professionel hjælp. Det er vigtigt, at ledelsen og de ansatte tager eventuelle indberetninger alvorligt. Hvis der tale om kendskab til direkte trusler eller fund af våben, skal politiet straks informeres herom.

Det følger af reglerne om tavshedspligt⁶, at ansatte ikke frit kan videregive alle oplysninger, som de gennem deres arbejde får kendskab til. Tavshedspligten kan dog undtagelsesvist brydes, såfremt der er tale om modstående hensyn, der nødvendiggør videregivelsen af informationer. Dette vil for eksempel være tilfældet ved direkte trusler eller fund af våben, men det vil tillige kunne være relevant ved sociale og personlige problemer. For nærmere udredning af regelgrundlaget for videregivelse af personfølsomme oplysninger henvises der til bilaget.

Folkeskoler har mulighed for at sende børn til en skolepsykolog. Mange øvrige uddannelsesinstitutioner har

Såfremt en elev, studerende eller underviser får kendskab til oplysninger, der tyder på, at eleven eller den studerende er i alvorlige problemer eller udgør en potentiel sikkerhedstrussel, skal ledelsen eller relevante fagpersoner og myndigheder straks kontaktes med henblik på at få afdækket den pågældendes behov for professionel hjælp.”

frivilligt tilknyttet en psykologordning, som skal sikre, at personer med problemer har mulighed for umiddelbart at modtage professionel støtte. Der findes endvidere forskellige hjælpeorganisationer, som kan yde værdifuld ressourcehjælp, jævnfør kapitel 6.

Der bør generelt reageres på et usundt undervisningsmiljø ved at opprioritere det forebyggende arbejde og få

genskabt fundamentet for trivsel på uddannelsesinstitutionen. Dette kan for eksempel ske ved udarbejdelse af en handleplan for, hvordan undervisningsmiljøet kan forbedres.

Eksempelvis vil det kunne ske i form af en antimobbestrategi eller et kodeks for god adfærd på uddannelsesinstitutionen, jævnfør afsnittet *Priorité et godt undervisningsmiljø – herunder elevernes og de studerendes trivsel*.

Eksempel 5: En elev udtaler sig om brug af våben, selvmord eller lignende. Uddannelsesinstitutionen taler med den pågældende elev og kontakter vedkommendes forældre. Er eleven over 18 år, skal uddannelsesinstitutionen være opmærksom på, at underretningspligten i Serviceloven ikke gælder for unge, der er fyldt 18 år. For en nærmere redegørelse om underretningspligten samt tavshedspligtsreglerne henvises til det vedlagte bilag. Derudover opfordres der til, at eleven kontakter egen læge, der kan henvise til psykiatrisk behandling. Uddannelsesinstitutionen har også etableret et samarbejde med lokale støtteorganisationer, som kan hjælpe eleven med sociale og personlige problemer, og uddannelsesinstitutionen kontakter politiets misbrugsgruppe og forebyggelsesgruppe ved problemer med karakter af misbrug eller kriminalitet.

⁶ Straffeloven § 152 og §§ 152C - 152f, Forvaltningslovens §§ 27-32 og Serviceloven

5

Udmøntningen af krisebere- dskaber og indsatsen efter en ulykke eller krisesituation

I en pludselig opstået ulykke eller krisesituation skal krisestyringen medvirke til at begrænse skaderne på personer og bygninger. Det er det professionelle redningsberedskab såsom politi, brandvæsen og ambulancefolk, der er ansvarlige for krisestyringen, når de er kommet frem til ulykkesstedet. Indtil da er det uddannelsesstedets eget interne beredskab, der skal håndtere den pågældende situation.

Det er derfor af afgørende betydning, at de enkelte uddannelsesinstitutioner har et internt beredskab, der kan håndtere en given ulykke eller krise, indtil redningspersonellet når frem. Det vil fremme krisestyringen, hvis en større kreds ud over ressourcero-

nerne er bekendt med de beredskabsplaner, der eksisterer på uddannelsesinstitutionen.

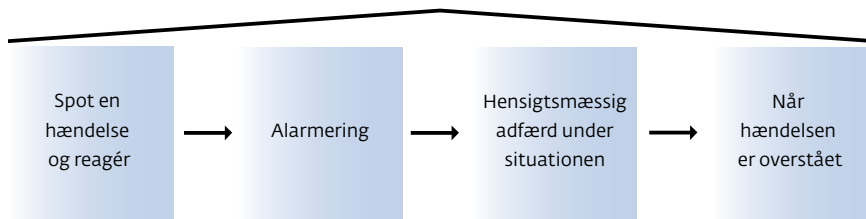
Krisestyring forudsætter, at der er ressourcpersoner på uddannelsesinstitutionen, som er forberedte på, hvordan eventuelle ulykker og sikkerhedstrusler skal håndteres på en hensigtsmæssig måde, hvilken rolle disse personer hver især skal påtage sig, og hvordan de bidrager til en koordination af indsatsen før og under redningspersonellets tilstedeværelse.

Endvidere er det hensigtsmæssigt, at uddannelsesinstitutionen har taget stilling til, hvordan omverdenen informeres om krisen, efter at den er

Overordnet om udmøntningen af lokale kriseberedskaber:

Prioritér arbejdsprocessen i forbindelse med udmøntningen og benyt anbefalingerne som tjekliste

Figur 2: Oversigt over anbefalingerne knyttet til udmøntningen af kriseberedskaber struktureret efter faserne i en ulykkes- eller krisesituation:

overstået, og hvordan det sikres, at de involverede får den nødvendige krisehjælp efterfølgende.

De ovenstående faser beskriver et normalt hændelsesforløb, og anbefalingerne er struktureret efter disse faser.

Overordnet for udmøntningen af krisberedskaber

Et internt krisberedskab indebærer, at uddannelsesinstitutionen lokalt har gjort sig nogle grundige overvejelser om mulige ulykkes- og krisescenarier og har en plan for håndtering af disse. Dermed minimeres det kaotiske, som kender tegner en pludselig opstået krisesituation, og vilkårene for en hensigtsmæssig og fleksibel krisestyring øges.

Anbefalingerne er:

Hvilke farer skal der sikres imod?

- Uddannelsesinstitutioner skal have et internt krisberedskab, der kan håndtere forskellige former for sikkerhedsrisici og ulykkes-scenarier. Institutionerne bør således tænke forskellige scenarier for krisesituationer igennem med henblik på en hensigtsmæssig krisestyring af disse. Der kan eksempelvis være tale om brand, terror, naturkatastrofer, eksplosioner (herunder ulykker for eksempel i værksteder og laboratorier mv.), overfald og skoleskyderier.

- Uddannelsesinstitutionerne bør have en differentieret tilgang til spørgsmålet om det interne krisberedskab, så hver ulykkes- og sikkerhedsrisici vurderes særskilt med henblik på den mest hensigtsmæssige håndtering.
- Der er særegne forhold ved håndtering af et skoleskyderi, der skal tages højde for, når uddannelsesinstitutioner udarbejder deres interne krisberedskab, jævnfør afsnittene *Alarmering* og *Sikring af hensigtsmæssig adfærd under en krisesituation*.

Hvordan?

- Uddannelsesinstitutionen skal have afdækket og visuelt beskrevet skolens områder, bygninger, flugtveje m.m., herunder hvorvidt det er muligt at dele skolen op i adskilte sektioner. Der skal tages stilling til, hvilke muligheder der er for evakuering (anbefales i tilfælde af brand) og barrikadering (anbefales i tilfælde af skoleskyderi).

Udvis diskretion i arbejdet og overvej, hvilke informationer der er nødvendige at give videre til forældre, elever, studerende og det omgivende samfund.”

- Selve processen for udarbejdelsen af et internt kriseberedskab skal prioriteres meget højt. Der skal udveksles den fornødne information, og de involverede parter skal have lejlighed til at diskutere og forberede sig på deres roller i en given krisesituation.
- Det endelige interne kriseberedskab skal munde ud i nogle klare og enkle handlingsorienterede retningslinjer, eksempelvis i form af en manual. Manualen skal være lettilgængelig og kortfattet, så den er nem at huske. Det er nødvendigt at opdatere og evaluere manualen med jævne mellemrum. En deltaljeret “skuffedrejebog” kan også udarbejdes, men udelukkende at basere et kriseberedskab på en “skuffedrejebog” kan hindre en effektiv krisestyring i en given krisesituation.
- Uddannelsesinstitutionens interne kriseberedskab skal udmøntes i et samarbejde med det lokale politi, brandvæsen og andre relevante samarbejdspartnere for at sikre en effektiv koordination af en eventuel

redningsindsats. Hvis uddannelsesinstitutionen foretager væsentlige ændringer af sit kriseberedskab, skal relevante myndigheder informeres herom.

Hvem?

- Det anbefales, at en bred kreds af personer med daglig gang på uddannelsesstedet udgør ressourcpersonerne. Det kan for eksempel være ledelsen, administrativ personale, underviserstaben og andet fasttilknyttet personale. Dermed sikres det, at krisestyningen ikke er følsom over for, hvilke personer der er til stede på uddannelsesinstitutionen under selve ulykken eller krisen. Det kan også overvejes, om der skal differentieres mellem ansvarspersoner og ressourcpersoner, således at ansvarspersonerne har en koordinerende rolle, mens ressourcpersonerne har en udøvende rolle. Ressourc- og ansvarspersoner kan med fordel tydeligt markeres, når det interne kriseberedskab aktiveres, for

eksempel ved at de ifører sig gule veste. Det vil således være synligt for enhver, hvem der har en aktiv rolle i krisestyningen.

- Alt personale skal informeres om skolens interne kriseberedskab.
- Elever og studerende skal gøres bekendte med de regler og foranstaltninger, som gør sig gældende i en given krisesituation. Her bør der tages hensyn til, hvilken aldersgruppe der er uddannelsesinstitutionens primære målgruppe, når der skal tages stilling til omfanget af inddragelse i arbejdet med sikkerhed og kriseberedskaber. Udvis diskretion i arbejdet og overvej, hvilke informationer der er nødvendige at give videre til forældre, elever, studerende og det omgivende samfund. Involvering og viden kan skabe tryghed. Omvendt kan for megen omtale af risikoen for for eksempel skoleskyderier skabe utryghed og i værste fald inspirere uligevægtige elever og studerende til at begå farlige handlinger.

Spot en hændelse og reager

Når en ansat på uddannelsesstedet spotter eller får kendskab til en hændelse, der kan lede til en ulykke eller krise, er det vigtigt, at den pågældende reagerer. Reaktionen kan for eksempel være, at alle andre omkring en advares, og at det interne kriseberedskab igangsættes.

I tilfælde af sikkerhedstrusler såsom terror og bevæbnet indtrængning anbefales det, at alle ansatte er informerede om, at de hver især har et

ansvar for straks at kontakte politiet (ring 112), og at de ikke skal forvente, at andre gør dette. Politiet vil hellere have for mange opkald end ingen, og det er intet problem for politiet at håndtere de mange opkald. Ved et opkald til politiet skal hændelsen kort beskrives, og det skal oplyses, hvor denne finder sted. Såfremt der er tale om bevæbnet indtrængning, ser politiet gerne, at der informeres om antallet af gerningsmænd, og at der gives et signalement af disse.

Eksempel 6: Ved indtrængen af en bevæbnet person, har skolen givet instrukser om, at politiet og folk i nærheden straks skal informeres, og at undervisningslokalerne barrikaderes, hvis dette er muligt (eksempler på måder at barrikadere sig på, se afsnittet *Sikring af hensigtsmæssig adfærd under en krisesituation*).

Alarmering

Uddannelsesinstitutionerne er indrettet meget forskelligt i forhold til omgivelser, undervisningslokaler og tekniske installationer. Det skal der tages højde for, når uddannelsesinstitutionerne fastlægger deres alarmeringsprocedure(r).

- Uddannelsesinstitutionen skal afdække skolens områder, indretning og tekniske installationer med henblik på at afklare, hvilke(n) alarmeringsprocedure(r) der er mulig at anvende i en given situation. Eksempler på forskellige alarmeringsmetoder og installationer er samtaleanlæg, megafon, mobiltelefon, intranet, belysningen m.m.
- Alarmen skal kunne udløses fra flere lokaliteter.
- Brandalarmen bør ikke anvendes i forhold til alarmering af et skoleskyderi, da aktiveringen af brandalarm umiddelbart vil medvirke til, at folk strømmer ud på gangene, hvilket kan gøre dem udsatte for skud.

Eksempel 7: Uddannelsesinstitution A er udstyret med et samtaleanlæg. Der meddeles klart over samtaleanlægget, hvilken krisesituation der er tale om, og hvilket kriseberedskab der sættes i gang. Samtaleanlægget er indrettet således, at der kan alarmeres fra flere lokaliteter på uddannelsesinstitutionen.

Eksempel 8: Uddannelsesinstitution B har ikke umiddelbart nogle tekniske muligheder for alarmering ud over aktiveringen af en brandalarm. Denne fremgangsmåde bør ikke anvendes i tilfælde af et skoleskyderi, hvorfor det skal besluttes, om der i stedet kan anvendes en megafon, mobiltelefoner eller intranet som alarmeringsredskab. Fordele og ulemper ved en bestemt alarmeringsprocedure bør overvejes.

Eksempel 9: En uddannelsesinstitution havde opfordret eleverne til at have deres mobiltelefoner tændt under undervisningen, dog på lydløs. Uddannelsesinstitutionen sørgede for have en database med alle elevernes mobilnumre, så institutionen i krisesituationen havde mulighed for at sende en sms til alle elevernes mobiltelefoner. Øvelser på uddannelsesstedet viste, at godt 60 procent af eleverne straks reagerede på sms'en, og at det var nok til at gøre de sidste 40 procent opmærksomme på, at der var noget i gære.

Sikring af hensigtsmæssig adfærd under en krisesituation

Når en krise indtræder, og der alarmeres herom, er det væsentligt, at de udpegede ressourcepersoner ved, hvordan de skal forholde sig, og at de tager ansvar for styringen ved at påtage sig de opgaver, der er blevet tildelt dem i forhold til det interne kriseberedskab. Brandvæsenet og politiet er ansvarlige for selve redningsindsatsen, når de ankommer, og de vil have gavn af at kunne koordinere indsatsen med bestemte ressourcepersoner fra uddannelsesinstitutionen.

Arbejdsgruppens anbefalinger er, at:

- Der tages stilling til to overordnede procedurer: evakuering og barrikadering. Den enkelte uddannelsesinstitution vurderer lokalt, hvilken af de nævnte procedurer der er mest hensigtsmæssig at anvende i forskellige krisesituationer. Det bør tilstræbes, at antallet af procedurer begrænses til et minimum.
- Der eksisterer klare retningslinjer, som er lette at huske for hver procedure. Disse enkle retningslinjer

kan med fordel udmøntes i en lettilgængelig og enkel adfærdsinstruks, som ressourcepersoner skal have et dybgående indblik i. Der skal tages stilling til, om elever og studerende også bør have adgang til en særskilt adfærdsinstruks.

- Uddannelsesinstitutionen bør undersøge, om uddannelsesstedets arkitektoniske indretning tillader, at uddannelsesinstitutionen deles op i adskilte sektioner, så igangsættelsen af et internt kriseberedskab kan afgrænses til et bestemt geografisk område. Et eksempel er, at en bombetrussel kan afgrænses til en bestemt bygning, så det derfor kun vil være nødvendigt at evakuere denne ene bygning. Et andet eksempel er, at uddannelsesinstitutionen oplever et bevæbnet overfald. I sektionen, hvor overfaldet finder sted, skal der barrikaderes, mens andre sektioner skal evakueres.
- Der bør udpeges én person, som forestår kontakten til politiet, når det ankommer til uddannelsesstedet. Uddannelsesinstitutionen sørger for, at politiet kommer i kontakt med kontaktpersonen. Politiet udpeger et sikkert mødested,

Når en krise indtræder, og der alarmeres herom, er det væsentligt, at de udpegede ressourcepersoner ved, hvordan de skal forholde sig, og at de tager ansvar for styringen ved at påtage sig de opgaver, der er blevet tildelt dem i forhold til det interne kriseberedskab.”

efter at kontaktpersonen har oplyst politiet om uddannelsesstedets indretning, og hvor hændelsen finder sted. Kontaktpersonen og mødestedet skal ikke udpeges på forhånd, men først aftales, når selve hændelsen er indtruffet.

- Specifikt for bombetrusler: Politiet opererer med bestemte minimumsafstande til genstande, som mistænkes for at indeholde en bombe. For en rygsæk/kuffert er det en radius på 200 meter. Afstandene bør tænkes ind i uddannelsesinstitutionens procedure for håndtering af en bombetrussel.
- Specifikt for skoleskyderier: Det anbefales, at uddannelsesinstitutionen undersøger mulighederne for barrikadering i afgrænsede lokaler, således at en potentiel skoleskyder kan nægtes adgang til lokalet. Det er vigtigt, at barrikaderingen er så effektiv som muligt, og gerningsmanden må derfor ikke kunne sparke døren ind. Det er endvidere vigtigt, at al støj undgås, dels fordi gerningspersonen muligvis vil bevæge sig videre, såfremt der er “stille”, dels fordi politiet lettere vil kunne identificere, hvor gerningsmanden befinder sig.

Eksempel 10: Uddannelsesinstitution A er inddelt i klasseværelser og har få åbne arealer. Der udarbejdes to overordnede procedurer for evakuering og barrikadering. Uddannelsesinstitutionen tager stilling til, hvordan der skal evakueres, og hvilke genstande der i et klasselokale kan benyttes til effektivt at blokere indgangen til klasseværelset. Barrikadering kan for eksempel ske ved, at ryggen af en stol benyttes som stopper for dørhåndtaget, og ved at borde og kateder er skubbet hen mod døren. Endvidere skal det sikres, at vinduerne er lukket.

Eksempel 11: Uddannelsesinstitution B er indrettet med meget åbne undervisningsarealer, og der er få klasseværelser. Institutionen undersøger, om for eksempel en stor gymnastiksal effektivt kan afskærmes fra indtrængning, eller om den generelle anbefaling skal være, at der evakueres. Dog skal det overvejes, om en evakuering gennem de åbne undervisningsarealer gør eleverne sårbare over for en eventuel skoleskyder.

Eksempel 12: En uddannelsesinstitution har hængt en adfærdsinstruks op på kontorer og lærerværelser, hvori der står følgende:

Instruks ved indtrængen af personer med skydevåben:

- Underret alle omkring dig om truslen.
- Alarmér politi - ring 112.
- Gå ind i nærmeste lokale og lås døren.
- Placér jer, så I ikke er synlige fra gange og lignende.
- Forbliv i lokalet, indtil enten politiet eller en på uddannelsesstedet ansat person kalder jer ud.

Indsatsen efter en ulykke eller krisesituation

Når selve faren for skader mod personer og bygninger er passeret, skal der tages stilling til, hvordan pressen, ansatte, elever, studerende og pårørende informeres om hændelsen. Derudover skal der tages stilling til, hvordan de implicerede skal modtage den nødvendige krisehjælp, og det vil endvidere være relevant at evaluere, om kriseberedskabet har fungeret efter hensigten.

- Efter krisen er overstået, danner uddannelsesinstitutionens ledelse sig et overblik over hændelsesforløbet og eventuelle tilskadekomne. Der afsættes én eller flere ansvarspersoner til følgende opgaver:
 - Uskadede elever og ansatte skal samles med henblik på en debriefing. Hvorvidt pressen må være til stede under debriefingen beror på en konkret vurdering foretaget af uddannelsesstedets ledelse eller ansvar-/ressourcepersoner.
 - Forældre/pårørende til de uskadede elever, studerende og ansatte skal kunne henvende sig til uddannelsesinstitutionen for at modtage oplysninger om situationen.
 - Forældre/pårørende til tilskadekomne elever/studerende/ansatte skal kunne henvende sig til uddannelsesinstitutionen og modtage oplysninger om situationen.
 - Ansatte skal kunne henvende sig til uddannelsesinstitutionen og modtage oplysninger om situationen.
 - En pressemeddelelse sendes ud og lægges på institutionens hjemmeside. Der tages stilling til, hvem der skal fungere som talsmand udadtil. Pressemeddelelsen bør indeholde følgende:
 - En kort beskrivelse af hændelsesforløbet og den nuværende status.
 - Uddannelsesstedets og myndighedernes reaktion på og håndtering af sagen.

- Kontaktoplysninger på de(n) person(er), som man kan rette henvendelse til, hvis man har spørgsmål.
- En person skal tage kontakt til relevante myndigheder (kommune, region, ministerium, politi med flere) med henblik på at modtage konkret ressourcehjælp. Andre skoleledere i lokalmiljøet kan også yde værdifuld ressourcehjælp, særligt hvis der er oprettet et samarbejdsforum forinden, hvor lederne støtter hinanden i udmøntningen af kriseressourcer.
- I dagene efter hændelsen danner uddannelsesinstitutionens ledelse i samarbejde med de ansatte, politiet, brandvæsenet og andre relevante myndigheder sig et fuldstændigt overblik over hændelsesforløbet.
- Alle interesserede inviteres snarest muligt til et informationsmøde, hvor de modtager den autoritative udlægning af handlingsforløbet og får mulighed for at stille spørgsmål.
- Der sørges for, at ansatte, elever og studerende, som er berørte af situationen, modtager den nødvendige krisehjælp, efter at krisen er overstået. Det regionale sundhedsvæsen eller Akut Medicinsk Koordinationscenter⁷ vil umiddelbart sørge for, at denne krisehjælp tilbydes.
- I ugerne efter hændelsesforløbet, er ansatte og ledelse opmærksomme på, om der er ansatte eller elever, der udviser tegn på at være meget påvirket af hændelsen. Er dette tilfældet, skal der tages hånd herom.
- Der foretages en evaluering af det interne kriseressourcer på et senere tidspunkt med henblik på at afdække forhold, som kan optimeres. Orientér Dansk Center for Undervisningsmiljø om denne evaluering.

⁷ Regionerne er i henhold til sundhedsloven forpligtet til at planlægge et kriseterapeutisk beredskab og varetage den kriseterapeutiske indsats i samarbejde med andre relevante parter. Det kriseterapeutiske beredskab skal forstås som sundhedsvæsenets evne til at udvide og omstille sin evne til at yde psykosocial omsorg og aflastning samt yde krisebehandling ved større ulykker og tilsvarende hændelser. Hver region har oprettet et Akut Medicinsk Koordinationscenter (AMK), hvis funktion er at varetage den overordnede ledelse og koordination af sundhedsberedskabet – herunder det kriseterapeutiske – ved større ulykker og ved enhver form for ekstraordinær hændelse, der inddrager sundhedsvæsenet i regionen. Ved en pludselig opstået ulykke eller krisesituation skal uddannelsesinstitutionerne kontakte alarmcentralen på 1-1-2, som ved behov vil kontakte AMK. Uddannelsesinstitutionerne bedes henvende sig til regionernes præhospitaller, hvis der efterspørges mere information om AMK.

6

Oversigt over relevante eksisterende tiltag, myndigheder og organisationer

Dette kapitel beskriver nogle af de eksisterende tiltag, samt hvilke statslige og frivillige organisationer der kan være relevante for uddannelsesinstitutionerne at have kendskab til, når de lokalt skal forebygge ulykker og kriser og udmønte deres interne kriseberedskaber. Listen er ikke

udtømmende, og uddannelsesinstitutionerne opfordres til at afdække og opsøge lokale myndigheder og organisationer med henblik på at modtage rådgivning og eventuelt at indgå i et mere permanent samarbejde, jævnfør anbefalingerne i kapitel 4 og 5.

Eksempel 13: Projektet “NetOpNu” yder psykologisk og pædagogisk vejledning for uddannelsesinstitutioner, som udbyder ungdomsuddannelser i Sønderjylland. Formålet med NetOpNu er at mindske elevens frafald, optimere deres udbytte af skolegangen og forebygge, at de unges psykiske problemer udvikler sig til kroniske, behandlingskrævende lidelser. Tre psykologer betjener i alt 16 institutioner med i alt cirka 7.000 elever. Læs mere på www.netopnu.org

Samarbejdet mellem politi, de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien (PSP)

Folketinget vedtog den 3. februar 2009 en lovændring i retsplejeloven, der pålægger alle landets politikredse at etablere et samarbejde mellem politi, de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien (PSP-samarbejde) fra den 1. april 2009. Det er

politidirektøren, der på baggrund af drøftelser med relevante lokale aktører beslutter de overordnede rammer for PSP-samarbejdet i de enkelte politikredse. PSP-samarbejdet vil derfor blive tilrettelagt under hensyntagen til de ønsker og behov, der lokalt måtte være i de enkelte kommuner under politikredsen. Det vil umiddelbart være de enkelte politistationer i politikredsen, som varetager det daglige lokale PSP-samarbejde.

Samarbejdet mellem skole, socialforvaltningen og politi (SSP)

Det lokale samarbejde mellem (folke)skole, socialforvaltning og politi (SSP) arbejder generelt med prævention af kriminel adfærd. Næsten alle kommuner har et SSP-samarbejde. Der er ikke særskilt hjemmel hertil i en selvstændig lov, men hjemlen kan udledes af de love, der blandt andet regulerer folkeskolen, socialforvaltningen og politiet. Målsætningen for SSP-samarbejdet er at opbygge, anvende og vedligeholde et lokalt netværk, der har kriminalpræventiv indvirkning på børns og unges dagligdag. SSP-netværket bruges tillige til at opfange faresignaler og udviklingstendenser i kriminaliteten og i børns og unges levevilkår, tidligt nok til at der kan gøres en indsats. Endelig anvendes SSP-samarbejdet til at afklare, hvilke forebyggelsesmuligheder der lokalt er til stede.

Eksempel 14: Frederiksberg Kommune etablerede et PSP-samarbejde i 2005. Samarbejdet blev etableret på baggrund af et ønske om at forebygge, at borgere med misbrugsproblemer, psykiske lidelser og andre former for sociale problemer ender i en situation, hvor de ikke modtager den støtte, som de har behov for, for eksempel som følge af at de ikke entydigt henhører under nogle af tre myndighedsområder. PSP-samarbejdet er organiseret i en styregruppe og en operativgruppe. Den operative gruppe mødes en gang om måneden. Samarbejdsforummet skal blandt andet styrke samarbejdsrelationerne og kendskabet til hinandens sektorområde og udveksle oplysninger om bestemte personer. Erfaringerne er, at PSP-samarbejdet bidrager til et helhedsorienteret billede af den enkelte borgers problemer, og at der udarbejdes en fælles handleplan i forhold til denne borger.

Frivillige og andre relevante organisationer

Der findes en række private og frivillige organisationer, som yder en indsats

over for børn og unge, der har problemer af forskellig karakter. I det følgende gives der eksempler på nogle af disse:

Eksempel 15: Livslinien yder en forebyggende indsats over for selvmords-truede blandt andet gennem anonym internet- og telefonrådgivning, ved undervisning af faggrupper i det selvmordsforebyggende arbejde og ved informationskampagner. Livslinien er en selvejende organisation under tilsyn af Indenrigs- og Socialministeriet. Læs mere på www.livslinien.dk.

Eksempel 16: Børns vilkår er en privat humanitær organisation, der generelt kæmper for børns ret til en god barndom, og de yder en særlig indsats for udsatte børn. Børns vilkår giver blandt andet anonym, individuel rådgivning over internettet og telefonen, og organisationen har oprettet sorggrupper for børn og unge, som har mistet en pårørende. Derudover har organisationen en skoletjeneste, som tilbyder skoler oplæg om mobning, mobiltelefon- og chatkultur, puberteten m.m. Læs mere på www.bornsvilkar.dk.

Der findes en række private og frivillige organisationer, som yder en indsats over for børn og unge, der har problemer af forskellig karakter.”

Eksempel 17: Ungdommens Røde Kors (URK) gennemfører initiativer med fokus på blandt andet læring, ensomhed og rodløshed blandt udsatte børn og unge over hele landet. Eksempelvis er EnsomUng et tilbud til ensomme unge, der gennem chat og real life-aktiviteter skaber positive fællesskaber for disse unge. Projektet er gennemtestet i en række store byer og skal spredes til flere dele af landet gennem lokale EnsomUng-initiativer.

Se mere på www.ensomung.dk og læs mere om URK's andre initiativer på www.urk.drk.dk.

Eksempel 18: Psykiatrifondens formål er at udbrede kendskabet til psykiske sygdommes årsager, forebyggelse og behandling samt at skabe en positiv holdning til personer med psykiske sygdomme. Psykiatrifonden har blandt andet en rullende undervisningsbus, der besøger uddannelsesinstitutioner, og som sætter fokus på psykisk sundhed, sygdom og forebyggelse. Derudover ydes der en anonym internet- og telefonrådgivning for personer med en psykisk lidelse samt deres pårørende. Læs mere på www.psykiatrifonden.dk

Bilag:

Vejledning om tavshedspligtsregler

Når uddannelsesinstitutionen i forbindelse med en forebyggende indsats eller efter en eventuel krise/hændelse orienterer eller underretter relevante myndigheder, elever, studerende, forældre, andre pårørende, ansatte på uddannelsesinstitutionen eller pressen, skal uddannelsesinstitutionen være opmærksom på, at der er visse oplysninger, som ikke frit kan videregives. Det drejer sig om oplysninger, der enten ved *lov eller anden gyldig bestemmelse* er betegnet som fortrolige eller er nødvendige at hemmeligholde for at varetage *væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser*.⁸

Videregivelse af disse oplysninger kan kun ske, såfremt der er væsentlige modstående hensyn, der nødvendiggør videregivelsen.⁹ Hvorvidt dette er tilfældet afhænger af en afvejning af hensynet til den, hvem hemmeligholdelsen søger at beskytte, over for hensynet til formålet med videregivelsen af oplysningerne. Ved denne

afvejning skal der tages hensyn til oplysningens karakter, modtageren samt formålet med videregivelsen.

Er der tale om rent private forhold såsom helbredsforhold, væsentlige sociale problemer eller strafbare forhold, skal der være offentlige eller private hensyn, der klart vejer tungere end hensynet til beskyttelse af den enkeltes interesse i, at disse særlige følsomme personoplysninger hemmeligholdes. Det vil for eksempel være tilfældet ved videregivelse af information til politiet med henblik på strafferetlig forfølgning, efterforskning eller forebyggende arbejde, for eksempel i forbindelse med PSP-samarbejdet, jævnfør afsnittet *Overordnet for udmøntningen af kriseberedskaber*.

Er informationerne af nødvendig betydning for en myndigheds (for eksempel sociale myndigheder) behandling af en sag eller dennes virksomhed i øvrigt, vil der tillige

kunne videregives information af ren privatretlig karakter. Brandvæsen, læger og andre involverede myndigheder kan således tillige informeres, i det omfang det er nødvendigt, for at disse kan udføre deres opgaver. Ved orientering af elever, forældre og pressen vil der derimod i almindelighed ikke være vægtige hensyn, der taler for en videregivelse af særlige følsomme personoplysninger. Dette gælder dog ikke i forhold til forældre og nære pårørende til den, hvem oplysningen angår, for eksempel en tilskadekommet elev.

I forhold til videregivelse af fortrolige oplysninger til ansatte – for eksempel undervisere – på uddannelsesinstitutionen skal der være et sagligt behov for, at disse kan modtage oplysninger af rent privatretlig karakter.

Drejer oplysningerne sig om *andre personlige forhold* end rent private, som for eksempel sociale problemer, der ikke kan betegnes som væsentlige, eller økonomiske forhold, skal videregivelsen af sådanne almindelige fortrolige oplysninger være sagligt begrundet. Igen må der foretages en konkret afvejning af de forskellige modstående hensyn. I forhold til

politi, kommune, andre sociale myndigheder, læger, sundhedspersonale, brandvæsen mv. vil der kunne være en saglig begrundelse for videregivelse af oplysninger om personlige forhold. Derimod vil der normalt ikke være tilstrækkeligt nødvendige hensyn, der taler for underrettelse til elever og forældre, medmindre de pågældende er forældre til den elev/studerende, som oplysningen vedrører.

Beskyttelse af offentlige interesser vil endvidere kunne begrunde hemmeligholdelse af oplysninger. Eksempelvis vil hensynet til statens sikkerhed i forbindelse med terrorhandlinger kunne være en væsentlig årsag til hemmeligholdelse af visse oplysninger. Er der mistanke om kriminalitet som for eksempel skoleskyderier, vold, brand eller bombetrusler kan hensynet til politiets efterforskning, strafferetlig forfølgning og forebyggende arbejde tillige begrunde hemmeligholdelse af information.

Såfremt den person eller myndighed, som tavshedsreglerne søger at beskytte, giver samtykke til videregivelse af fortrolige oplysninger, kan disse oplysninger frit videregives.

Det følger af serviceloven¹⁰, at uddannelsesinstitutionen har en *underretningspligt* til kommunen for så vidt angår børn og unge under 18 år, hvis oplysningerne drejer sig om vanskeligheder for eleven/den studerende i forhold til de daglige omgivelser, skolen eller samfundet eller oplysninger om, at eleven/den studerende lever under utilfredsstillende forhold eller har behov for støtte som følge af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Forudsætningen for, at underretningspligten indtræder, er dog, at uddannelsesinstitutionen ikke har rimelig mulighed for selv at afhjælpe vanskelighederne for eksempel gennem rådgivning og vejledning af barnet eller den unge og dennes forældre¹¹. Ved denne vurdering skal der tillige tages hensyn til, om kommunen tilbyder gratis rådgivning og støtte til eleven.

For unge, der er fyldt 18 år, gælder underretningspligten i serviceloven ikke. Her finder de almindelige regler i forvaltningsloven anvendelse, for så vidt angår adgangen til at videregive personfølsomme oplysninger.

⁸ Jævnfør forvaltningslovens §§ 27-32.

⁹ Reglerne gælder både for videregivelse af oplysninger i mundtlig og skriftlig form. Videregives informationerne ved hjælp af elektronisk databehandling, for eksempel via e-mail eller internettet, finder Persondatalovens regler anvendelse. Disse svarer i det væsentlige til forvaltningslovens regler.

¹⁰ Omfatter også frie grundskoler og frie kostskoler.

¹¹ Serviceloven § 153 samt bekendtgørelse 1336 af 30. november 2007

Undervisningsministeriets håndbogsserie

I denne serie udsender Undervisningsministeriet publikationer med baggrundsorientering om lovgivningen, uddannelser og enkelte fag samt vejledninger om god praksis mv. Håndbøgerne er rettede mod uddannelsernes drift.

2009:

Nr. 1 – 2009: Praktik i pædagoguddannelsen – uddannelse, opgaver og ansvar (ISBN 978-87-603-2734-6) (Videregående uddannelser)

Nr. 2 – 2009: Erhvervsrettet andetsprogsdansk i erhvervsuddannelserne – råd og vink (internetpublikation) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Nr. 3-49 – 2009: Fælles Mål 2009-faghæfter (internetpublikationer) (Grundskolen)

Nr. 50 – 2009: Tvistighedsnævnets og Ankenævnet vedrørende Praktikvirksomheders årsberetning 2008 (978-87-603-2819-0) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Nr. 51 – 2009: Sikkerhed og kriseberedskab – råd og vejledning til skoler og uddannelsesinstitutioner (internetpublikation) (Skoler og uddannelsesinstitutioner)

2008:

Nr. 1 - 2008: Håndbog om individuel kompetencevurdering i AMU - vurdering og anerkendelse af realkompetencer inden for arbejdsmarkedsuddannelserne (ISBN 978-87-603-2675-2) (Arbejdsmarkedsuddannelser)

Nr. 2 - 2008: Erhvervsøkonomi i erhvervsuddannelserne - råd og vink (internetpublikation) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Nr. 3 - 2008: Realkompetencevurdering inden for voksen- og efteruddannelse - en håndbog (ISBN 978-87-603-2680-6) (Voksen- og efteruddannelser)

Nr. 4 - 2008: Tvistighedsnævnets årsberetning 2007 (ISBN 978-87-603-2706-3) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Nr. 5 - 2008: Censor ved faglige prøver i erhvervsuddannelserne (internetpublikation) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Nr. 6 - 2009: Realkompetence - parat til GUV-start på SOSU (ISBN 978-87-603-2732-2) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Visse af de trykte publikationer - som i oversigten er forsynet med et ISBN-nummer - kan mod betaling af et ekspeditionsgebyr rekvireres hos Nordisk Bog Center eller hos boghandlere. Andre publikationer kan købes samme sted. For priser se: <http://www.uvm.dk/service/Publikationer.aspx>
Internetpublikationer kan til eget brug frit downloades fra <http://www.uvm.dk/service/Publikationer.aspx>